

6. Behoeften van andere kinderen in het gezin

Wanneer een kind slachtoffer wordt van een verkeersongeval, betekent dat een grote klap voor het ganse gezin. De omgeving richt zich in de eerste plaats op het rechtstreekse slachtoffer en de ouders. Dat is begrijpelijk. Broers en zussen worden daarbij vaak over het hoofd gezien. Maar ook zij onderkennen een diepgaande impact van het ongeval op hun leven. Ook zij hebben nood aan een goede opvang. Die krijgen ze best van mensen die dicht bij hen staan. Vaak zijn deze mensen zelf overspoeld door emoties en praktische zorgen, en kunnen ze er niet zijn voor de broers en zussen. Als je voelt dat je als leerkracht een bijkomende steun kan en wil betekenen, vind je hieronder meer achtergrondinformatie en enkele tips.

ALS EEN KIND GEWOND RAAKTE IN EEN ONGEVAL EN MOET REVALIDEREN

Een verwarrende tijd

Voor de broers en zussen (brussen) breekt tijdens het verblijf in het ziekenhuis een verwarrende tijd aan. Zij merken al snel dat het ongeval een breuk betekent met hun vertrouwde leven. Hun ouders brengen veel tijd door in het ziekenhuis. De brussen kunnen gelukkig en meestal tijdelijk bij familieleden of vrienden terecht. Alleen duurt dit 'tijdelijk' soms tot enkele weken. In deze periode is **houvast** voor hen heel belangrijk, bijvoorbeeld door op voorhand te weten bij wie ze terechtkunnen. De broers en zussen lijken op dat moment misschien egocentrische vragen te stellen, maar ze hebben nood aan voorspelbaarheid omdat dit hen veiligheid geeft. Ook naar **school** gaan kan veiligheid bieden.

Grote bezorgdheid

Brussen horen veel vertellen over hun broer of zus, maar begrijpen vaak niet wat er gezegd wordt. Zij worden graag **betrokken** bij wat er gebeurt, en hebben nood aan **informatie op maat**. Hun ouders, waar ze anders bij terechtkunnen met hun vragen en zorgen, zijn zelf overmand door zorgen en hebben weinig tijd voor hen. Brussen krijgen weinig rechtstreekse informatie, maar vangen wel flarden van gesprekken op. Ze begrijpen de termen die gebruikt worden niet altijd. Dat wekt nog meer vragen op. Wat is in coma liggen? Waarom praat iedereen plots heel gewichtig over vanzelfsprekende dingen, zoals een vinger bewegen of ademen? En waarom mogen ze broer of zus niet gaan bezoeken? Wanneer zij hun broer of zus voor de eerste keer terug zien, is dit vaak een hele schok door alle apparatuur die rond het bed staat en door zichtbare letsels. Maar ook doordat hun broer of zus niet of vreemd reageert. Een **goede voorbereiding** kan de confrontatie vergemakkelijken.

Je kan met de kleuter gedetailleerd bespreken hoe de kamer eruitziet, welk geluid machines maken, welke geur er hangt, ... Foto's kunnen hierin een grote hulp zijn.

Betrokkenheid

Bij een ernstig verkeersongeval volgt na de ziekenhuisopname meestal een lange revalidatieperiode. Voor brussen lijkt het vaak een eeuwigheid te duren vooraleer ze weer kunnen praten of spelen met hun broer of zus. Daarom is het zo belangrijk dat zij **actief betrokken** worden bij de hele revalidatie. Zo krijgen ze weer die speciale band met hun broer of zus.

Het besef dat alles veranderd is

Naarmate de herstelperiode vordert, beseffen de brussen ook stilaan dat alles wel erg grondig veranderd is. Ze merken dit in dagelijkse, maar voor hen belangrijke dingen. Ze moeten bijvoorbeeld langer in de naopvang blijven omdat de ouders nog langs het ziekenhuis gaan. De grootste aanpassing ligt in het leren omgaan met hun veranderde broer of zus. De kleuters moeten voldoende **tijd en ruimte** krijgen om dit opnieuw in te vullen.

Een wirwar aan emoties

Broers en zussen hebben, net als hun ouders, verschillende gevoelens. Soms zijn ze verdrietig, soms boos. Of ze zijn eerder jaloers omdat ze minder aandacht krijgen. Vaak tonen ze zich erg bezorgd en missen ze hun broer of zus. Als ouder of kleuterjuf of -meester is het belangrijk **om oog te hebben voor deze gevoelens** en de brussen de ruimte te bieden om hun gevoelens te uiten. Bij kleuters zal dat niet altijd via woorden zijn, wel bijvoorbeeld in spel, gedrag, tekeningen, ...

Een nieuw evenwicht

Na verloop van tijd lijken de broers en zussen terug een nieuw evenwicht te vinden. Dit nieuwe evenwicht komt er zowel in de praktische organisatie van hun leven als in de nieuwe relatie met hun broer of zus.

Een goede begeleiding en ondersteuning zijn noodzakelijk. Oudere brussen geven in een verkennend onderzoek (Lauwers H. en Van Gils J. *Het zal nooit meer worden zoals vroeger. Belevingsonderzoek bij broers en zussen van jonge verkeersslachtoffers*. Kind en Samenleving, 2004) aan dat ze nood hebben aan informatie, aangepast aan hun leeftijd. Ook willen ze begrip voor hun beleving, zowel op school als thuis. Als ouders, familieleden en leerkrachten meer inzicht krijgen in de belevingswereld van brussen, kunnen zij hen beter begeleiden en steunen.

Specifieke aandacht voor de brussen zelf en hun noden kan hen helpen terug een eigen plaats te vinden. Of zoals Wout, broer van Tinne het zegt: 'Ik ben Wout, altijd al geweest! Ik ben niet alleen 'broer van Tinne'.'

ALS IEMAND IN HET GEZIN IS OVERLEDEN

Wanneer iemand sterft in het verkeer, wordt het leven van de ouders onverwachts totaal overhoop gegooid. De wereld staat stil. Ze worden overspoeld door vragen, voelen zich onzeker, machteloos. Vlak na het ongeval dringt het gebeuren misschien nog niet volledig door. Het is allemaal te veel, te overweldigend om te beseffen. Geleidelijk aan begint de realiteit door te dringen. De ouders hebben al hun energie nodig om overeind te blijven en voelen zich vaak machteloos ten overstaan van het verdriet van de kinderen. Maar ook die kinderen rouwen en hebben behoefte aan steun, begrip, aandacht en warme nabijheid. Ouders beseffen dit wel, maar vinden vaak moeilijk tijd en energie om de kinderen te ondersteunen. Verzeker de ouders dat ze **niet het onmogelijke** moeten doen. Hun kleuter steunen kan in **kleine dingen** zitten, bijvoorbeeld hem of haar elke avond in bed stoppen, of na school even tijd maken om te luisteren naar hun verhalen. Toch is ook dat niet altijd makkelijk. De ouders moeten weten dat ze er **niet alleen** voorstaan. Raad hen aan hulp in te roepen van vrienden of familie als ze voelen dat dat nodig is. Ook de leerkracht kan de rol van vertrouwenspersoon voor het kind opnemen.

Hoe kijken kinderen tegen de dood aan?

De ouders, en jijzelf, moeten weten dat kinderen deels hetzelfde, maar ook deels anders omgaan met de dood dan volwassenen. Dat heeft alles te maken met hun ontwikkeling, hun anders denken, anders ervaren, anders voelen, anders gedragen. In het onderdeel 'Iemand is gestorven' in deze kit kan je lezen hoe kleuters aankijken tegen de dood.

Wat betekent het om een ouder of een broer of zus te verliezen?

Voor het kind is het heel verschillend om mama of papa of broer of zus te verliezen. Het gaat dan niet over de vraag wat het ergst is. Wel over het effect op de beleving van het kind dat anders is. Het kan helpen als ouders stilstaan bij wat het nu precies betekent voor hun kind.

Wat betekent het als moeder of vader sterft?

1. Het kind verliest iemand die voor hem zorgt, warmte en liefde geeft.
2. Het kind kan zich in de steek gelaten voelen. Het voelt zich in de luren gelegd. Mama of papa mochten hen niet aan hun lot overlaten. Ook de ouder die overblijft, kan dit gevoel herkennen. De partner op wie hij of zij altijd kon steunen, is plots weggefallen.
3. Het kind kan een panische angst hebben om ook de andere ouder te verliezen. Vaak wordt het kind dan ook erg bang als de overgebleven ouder vertrekt naar het werk, naar de winkel, ...

Wat betekent het als broer of zus sterft?

1. Als het kind jonger is dan de overleden broer of zus, wil het misschien niet ouder worden. Of het denkt dat het daarmee de ouders veel verdriet zal doen. Het vreest de dag waarop het de leeftijd van zijn overleden broer of zus bereikt.
2. Het kind neemt plots een andere positie in het gezin in. Het wordt het oudste kind, of het jongste, of misschien is het plots enig kind. Het moet zelf wennen aan deze nieuwe positie en aan de veranderde verhoudingen binnen het gezin.
3. Het kind ervaart een andere sfeer in het gezin. Er zijn waarschijnlijk meer spanningen tussen de ouders, het kind heeft het gevoel dat hij de overleden broer of zus moet vervangen of imiteren, het gezin doet minder vaak fijne dingen samen.
4. Het kind kan jaloers zijn op de aandacht voor broer of zus. 'Over de doden niets dan goed' is een even oud als vaak waar gezegde. Het is een erg menselijke reflex om het overleden kind te verheerlijken. De kleuter kan daardoor het gevoel krijgen tekort te schieten, niet mee te tellen.

Tien tips om rouwende kinderen te steunen

Tot slot geven we graag enkele tips en suggesties mee, waarmee jijzelf en de ouders best rekening houden.

1. Geef open, concrete en eerlijke informatie.
2. Laat het kind afscheid nemen van de overledene, indien het dat wenst.
3. Betrek het kind bij de begrafenis of crematie.
4. Weet dat rouwen voor elk kind uniek is.
5. Bouw opnieuw routine en regelmaat in. Dit creëert veiligheid voor het kind.
6. Zoek naar manieren waarop het kind veilig zijn gevoelens kan uiten.
7. Spreek met het kind over zijn/haar gevoelens, en ook over die van jezelf.
8. Hou de overledene levend in jullie gedachten, maar investeer na verloop van tijd terug in de toekomst. Dat kan zeker niet onmiddellijk. Geef het kind voldoende tijd.
9. Draag zorg voor jezelf. Schakel hulp van buitenaf in wanneer je het gevoel hebt dat je het kind niet voldoende kan opvangen.
10. Begrijp dat kinderen momenten van onbezorgd plezier afwisselen met verdriet, boosheid, ...

Meer lezen

Kristien Dieltiens, *Alles is Leander*. Clavis, 2006.

Jaklien Eyckerman, et al. *Voor altijd mijn zus, mijn broer*. Onuitg, 2008.

Riet Fiddelaers-Jaspers, *Jong verlies. Rouwende kinderen serieus nemen*. Uitgeverij Ten Have, 2005.

Manu Keirse, *Helpen bij verlies en verdriet. Een gids voor het gezin en de hulpverlener*. Lannoo, 2003.

Kinderwerking Slachtofferhulp, *Kinderen slachtoffer van een schokkende gebeurtenis. Praktische gids na een misdrijf of een plotseling overlijden*. Lannoo, 2006.

Claire Vanden Abbeele, *Er zijn voor jou. Omgaan met jonge mensen die rouwen*. Lannoo, 2004.

Rondpunt (2009), *Als het verkeer je raakt. Praktische gids na een verkeersongeval*. Uitgave van Rondpunt.